

PLEASE NOTE! THIS IS PARALLEL PUBLISHED VERSION / SELF-ARCHIVED VERSION OF THE OF THE ORIGINAL ARTICLE

This is an electronic reprint of the original article.

This version *may* differ from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Puustinen, Jonna; Myller, Terhi; Kukkonen, Tuula

Title: Karelian henkilöstön ikäystävällisyyteen liittyvä osaaminen

Version: final draft

Please cite the original version:

Puustinen, J., Myller, T., Kukkonen, T. (2022). Karelian henkilöstön ikäystävällisyyteen liittyvä osaaminen. Pulssi-portaali 4.2.2022. <https://karelia.fi/2022/02/karelian-henkiloston-ikaystavallisyysyteen-liittyva-osaaminen/>

HUOM! TÄMÄ ON RINNAKKAISTALLENNE

Rinnakkaistallennettu versio *voi* erota alkuperäisestä julkaistusta sivunumeroiltaan ja ilmeeltään.

Tekijä(t): Puustinen, Jonna; Myller, Terhi; Kukkonen, Tuula

Otsikko: Karelian henkilöstön ikäystävällisyyteen liittyvä osaaminen

Versio: final draft

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Puustinen, J., Myller, T., Kukkonen, T. (2022). Karelian henkilöstön ikäystävällisyyteen liittyvä osaaminen. Pulssi-portaali 4.2.2022. <https://karelia.fi/2022/02/karelian-henkiloston-ikaystavallisyysyteen-liittyva-osaaminen/>

Karelian henkilöstön ikäystävällisyyteen liittyvä osaaminen

Jonna Puustinen, lehtori, Karelia-ammattikorkeakoulu

Terhi Myller, yliopettaja, Karelia-ammattikorkeakoulu

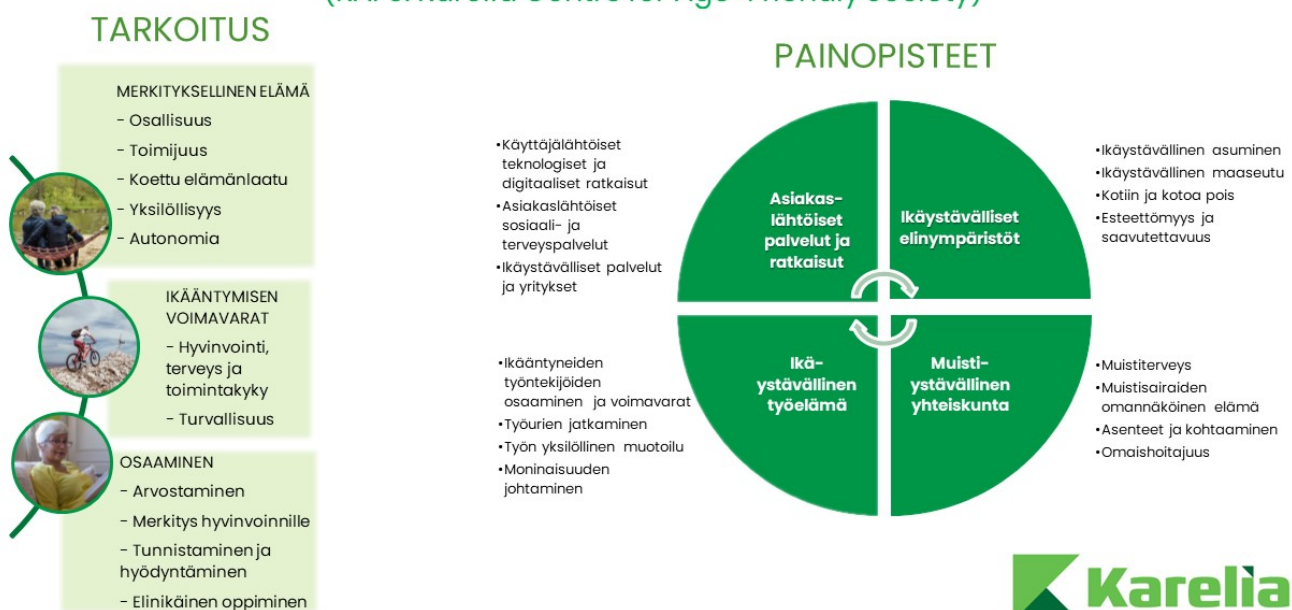
Tuula Kukkonen, yliopettaja, Karelia-ammattikorkeakoulu

Kartoitus ikäystävällisyyteen liittyvästä osaamisesta

Ikäystävällisyyden vahvistaminen on yksi Karelia-ammattikorkeakoulun strategisista kehittämiskohteista. Karelia2030-strategiaa toimeenpaneva sisäinen kehittämisprojekti, ns. KAFS-projekti, keskittyy ikäystävällisyyden kehittämiseen ja kansainvälisen ikäystävällisyyden osaamisyhteisön rakentamiseen. Ikäystävällisyyden osaamisyhteisö on saanut nimen HYRRÄ, ja osaamisyhteisön englanninkielinen nimi on KAFS – Karelia UAS Centre for Age-friendly Society.

Ikäystävällisyyden kehittämisen tarkoitus on edistää ikääntyneiden ja ikäihmisten merkityksellistä elämää, ikääntymisen voimavaroja sekä osaamista. Kehittämisen painopisteiksi on määritelty ikäystävälliset elinympäristöt, Muistiystävällinen yhteiskunta, Asiakaslähtöiset palvelut ja ratkaisut sekä Ikäystävällinen työelämä (Kuvio 1). Näiden painopisteiden ympärille kootaan ikäihmisistä, työelämän toimijoista, järjestöistä, kehittäjistä, opiskelijoista ja opettajista muodostuvia osaamisyhteisöjä. Osaamisyhteisöissä kehitetään uusia ikäystävällisiä ratkaisuja esimerkiksi koulutukseen.

HYRRÄ – Ikäystävällisyyden osaamisyhteisö (KAFS: Karelia Centre for Age-Friendly Society)

KAFS-työryhmä 2021: Tuula Kukkonen, Anne Airaksinen, Päivi Franssila, Arja Jämsén, Tuula Kainulainen, Raija Kuisma, Ulla Kärrä, Terhi Myller, Elina Nevala, Jonna Puustinen.

Kuvio 1. Ikäystävällisyyden kehittäminen

Ikääntymisen ilmiöt ja ikäystävällisyys edellyttävät monialaisia lähestymistapoja. Perinteisesti ikääntymisen kysymykset kytketään sosiaali- ja terveysalaan, mutta ikääntyneiden arki ja hyvinvointi rakentuu kaikilla elämänalueilla. Tämän vuoksi ikäystävällisyyden kehittämisessä on välttämätöntä etsiä monialaista yhteistyötä ja koota eri alojen asiantuntijuutta ja osaamista yhteen.

Ikäystävällisyyden kehittämistyössä tarvittavan osaamisen kartoittamiseksi Karelian henkilöstölle tehtiin ikäystävällisyyteen liittyvää osaamista ja sen kehittämistapoja käsittelevä kysely. Webropol-kyselyyn vastasi 55 Karelian työntekijää. Vastausprosentti oli 18,2%. Avoimissa vastauksissa kuvattiin laajasti ja moniulotteisesti erilaisia ikäystävällisyyteen liittyviä näkökulmia. Suurin osa kyselyyn vastanneista (60,4 %) ilmoitti työskentelevänsä opetustehtävissä, ja muut vastaajat TKI-tehtävien parissa (23,6 %) ja hallinto- ja tukipalveluissa (16,4 %). Vastausten perusteella kyselyyn osallistui henkilöitä molemmilta Karelian kampuksilta ja eri koulutusvastuista.

Kyselyn vastausten perusteella Karelian henkilöstöllä on monimuotoista ikäystävällisyyteen liittyvää osaamista. Ikäystävällisyyden kehittämisen painopisteiden näkökulmasta

tarkasteltuna Karelian henkilöstön osaaminen painottuu erityisesti *Asiakaslähtöisten palvelut ja ratkaisut* -painopisteeseen, joka tarkemmin sisälsi *käyttäjälähtöiset teknologiset ja digitaaliset ratkaisut, asiakaslähtöiset sosiaali- ja terveystalvelut* sekä *ikäystävälliset palvelut ja yritykset*. Myös *Ikäystävälliset elinympäristöt,- Ikäystävällinen työelämä- ja Muistiystävällinen yhteiskunta* -painopisteisiin liittyvää osaamista löytyi jonkin verran.

Ikäystävällinen asenne ja kohtaamiseen liittyvä osaaminen

Karelian henkilöstön ikäystävällisyyskyselyssä ikäystävällinen asenne ja kohtaaminen tulivat esille vahvasti. Vaikka tämä teema ei ole nelikenttäjäsentelyssä omana osa-alueenaan, niin voidaan silti todeta, että vastaajat ovat ikäystävällisyyden ytimessä. Ikäystävällinen asenne ja kohtaaminen voidaankin nähdä painopisteitä yhteen liittäväksi tekijäksi ja painopisteajattelun perustaksi. Sitä haluamme edistää ikäystävällisyyden kehittämistyössä ja osaamisen kehittämisessä. Henkilöstö kuvasi tähän teemaan liittyvää osaamista erittäin merkityksellisenä asiana tässä ajassa. Tämä osaaminen on vastaajien mielestä perustavanlaatuinen asia ikäystävällisyyteen liittyvän osaamisen kehittämisessä. Toisen ihmisen kunnioitus ja arvostus ovat pohja eettisesti hyvälle kohtaamiselle ja vuorovaikutukselle. Henkilöstöllä on ikäihmisten kohtaamiseen liittyvää osaamista ja ymmärrystä siitä, että asiakaskohtaukset ovat aina yksilöllisiä katsomatta asiakkaan ikää - oletuksia ei pidä tehdä, vaikka ikä ja mahdolliset ikämuutokset tuovat omat erityispiirteensä kohtaamisiin. Ikäystävällisen asenteen lisäksi henkilöstöllä on tahtotila toimia ja työskennellä ikääntyneiden kanssa sekä kehittää ikääntyneiden hyvää elämää ja arjessa selviytymistä tukevia ratkaisuja. Erilaisten monikulttuuristen ikäkäsitysten ja –asenteiden tietämys on osa henkilöstön osaamista, jota voidaan hyödyntää opetus- ja ohjaustyössä.

Asiakaslähtöisten palveluiden ja ratkaisuiden osaaminen

Karelian henkilöstöllä on *käyttäjälähtöisiin teknologisiin ja digitaalisiin ratkaisuihin* liittyvää osaamista: osaamisalueita ovat tietotekniikan perusteiden opettaminen, seniorien mobiililaitteiden ja hyvinvointisovellusten käyttöön liittyvä teknologianeuvonta sekä erilaisten palveluiden ja ratkaisujen kehittäminen. Digitalisaatio ja sen vaikutukset erilaisten palveluiden, kuten pankkipalveluiden käytössä, erilaisten asiakassegmenttien palvelutarpeisiin vastaamisessa ja palveluiden kehittämisessä ovat osa Karelian henkilöstön ikäystävällisyyteen liittyvää osaamista. Asiakaslähtöisten palveluiden ja ratkaisujen osaamista kuvataan lisäksi ikäystävällisten käyttöliittymien suunnitteluosaamisena.

Karelian henkilöstöllä on monipuolista *asiakslähtöisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin* liittyvää hoito-, hoiva-, kuntoutus- ja ohjausosaamista. Osaamista on kertynyt sosiaali- ja terveysalan tutkintojen, terveysalalla ikääntyneiden parissa työskentelyn, mutta myös ikääntyneiden omaisten ja läheisten hoitamisen kautta. Henkilöstö osallistuu myös vapaa-ajallaan erilaiseen järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan ikäihmisten palveluissa, asumisyksiköissä ja ikääntyneille suunnatuissa tapahtumissa. Myös eri-ikäisten opiskelijoiden opetus ja koulutus sekä heidän oppimistarpeidensa mukainen koulutuksen ja opetuksen kehittäminen on osa Karelian henkilöstön ikäystävällisyyteen liittyvää osaamista. Henkilöstöllä on myös erityisosaamista ikääntyneen fysiologiaan, yli 75-vuotiaiden toimintakyvyn tukemiseen erityisesti fyysisen toimintakyvyn, esteettömyyden ja saavutettavuuden näkökulmista sekä potilassiirtojen ergonomiasta. Vastauksissa on kuvattu yksityiskohtaisesti myös senioreiden tukemiseen liittyvää osaamista erilaisten oppimisvaikeuksista tai -esteistä kärsiville tarkoitettujen oppimisen apuvälineiden ja toiminnanohjauksen tukimenetelmien avulla. Osaamista löytyy myös erilaisten tukipalvelukonseptien kehittämisestä, niihin liittyvistä mahdollisuuksista ja haasteista.

Ikäystävällisiin palveluihin ja yrityksiin liittyvää osaamista kuvataan vastauksissa myös useista näkökulmista. Karelian henkilöstöllä on palvelujärjestelmään, vanhuspalveluihin ja ikääntyneiden kanssa asiointiin liittyvää osaamista ja perehtyneisyyttä. Osaamista on kertynyt monipuolisesti erilaisissa palveluammateissa ja muun muassa tekniikan alan, hoitotyön, vähittäistavarakaupan ja majoituspalveluiden tehtävissä. Henkilöstö on ollut mukana myös ikäystävällisten palveluiden kehittämissyhteistyössä paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Myös omien läheisten kotona selviytymistä tukevien palveluiden järjestely on tuonut näkökulmia tähän osaamisalueeseen. Karelian henkilöstöllä on myös monipuolista ikäystävällisyyteen liittyvää verkosto-, hanke- ja yhteistyöosaamista. Verkostoyhteistyö ja siihen liittyvä osaaminen nähdään tärkeäksi ikäystävällisyyden edistämässä ja kehittämisessä sekä julkisten ja yksityisten palveluiden että kolmannen sektorin toiminnassa, yhdistys- ja järjestötyössä.

Ikäystävällisiin elinympäristöihin, työelämään ja muistiystävälliseen yhteiskuntaan liittyvä osaaminen

Ikäystävälliset elinympäristöt -painopisteeseen sisältyvät ikäystävällisen asumisen, maaseudun, kotiin ja kotoa pois –ratkaisuiden ja esteettömyyden sekä saavutettavuuden näkökulmat. Näihin liittyvää osaamista Karelian henkilöstö kuvasi muun muassa tietämyksenä ikäystävällisyyden huomioimisesta rakentamisessa ja rakennusten esteettömyydessä. Asumisen esteettömyyttä voidaan huomioida rakentamisen lisäksi myös sisustussuunnittelun

näkökulmasta. Henkilöstöllä on myös perehtyneisyyttä ikäystävällisyyden huomioimiseen muun muassa yritystilojen suunnittelussa sekä palveluiden ja markkinoinnin kohdentamisessa eri ikäryhmille.

Ikäystävällinen työelämä -painopiste kohdentuu ikääntyneiden työntekijöiden osaamisen ja voimavarojen, työurien jatkamisen, työn yksilöllisen muotoilun ja moninaisuuden johtamisen näkökulmiin. Karelian henkilöstöllä on oman koulutuksen ja tutkimustyön kautta kerrytettyä tietämystä ikääntyvien työntekijöiden kokemista työelämän haasteista ja esteistä sekä ikäyrjinnästä. Ikäystävällisyyteen liittyvää osaamista kuvataan myös johtamisosaamisena: muun muassa ikä- ja moninaisuuden johtamiseen, moniammatilliseen ja tiimijohtamiseen liittyvänä osaamisena. Myös luottamuksen merkitys johtamisessa tulee vastauksissa esille. Lisäksi henkilöstöllä on ikääntyvien työnhakuun sekä jatkuvaan oppimiseen liittyvää osaamista.

Muistiystävällinen yhteiskunta -painopiste nostaa tarkasteluun muistiterveyden, muistisairaiden omannäköisen elämän, asenteet ja kohtaamisen sekä omaishoitajuuden. Tähän teemaan liittyvänä osaamisena Karelian henkilöstö toi ilmi sekä teorianäkökulmiansa että käytännön osaamisensa muistisairauksiin liittyen. Henkilöstön muistiosaaminen on karttunut useimmin työkokemuksesta: kohdattaessa ja hoidettaessa muistisairaita terveysalan erilaisissa konteksteissa, mutta myös yhdistystoiminnassa. Vastauksissa eriteltiin myös osaamista muistisairaiden ohjauksen tukena käytettävistä keinoista. Useammalla henkilöstöön kuuluvalla oli myös muistiystävällisyyteen liittyvää osaamista, jota oli karttunut muistisairaana omaisen hoidon tai omaishoitajuuden kautta.

Ikäystävällisyyteen liittyvän osaamisen kehittäminen

Karelian henkilöstö nosti vastauksissaan esille myös joitain edellisiin painopisteisiin kohdentuvia ikäystävällisyyteen liittyvän osaamisen kehittämisideoita. Osaamisen kehittämisideoissa korostuivat erityisesti *asiakaslähtöiset palvelut ja ratkaisut*, kuten myös edellä esitellyissä ikäystävällistä osaamista kuvaavissa painopistekohtaisissa vastauksissa. Osaamisen kehittämiskohteina esille nostettiin muun muassa ikäihmisten digitaalisten sovellusten sekä erilaisten teknologisten ratkaisujen käyttöön liittyvä osaaminen. Myös ikääntyvien palveluketjuista sekä ikääntyville kohdennetuista palveluista ja ratkaisuista toivottiin lisää osaamista. Lisäksi vastauksissa mainittiin ikääntyneiden vaikuttamismahdollisuudet palveluissa sekä palveluiden ja ratkaisujen vaikutukset eri käyttäjäryhmille.

Elinympäristöjen näkökulmasta toivottiin tietoa erilaisista ikäystävällisistä elinympäristöistä ja yhteiskunnan tarjoamista mahdollisuuksista. Henkilöstöä kiinnosti lisäksi, miten rakennettu ympäristö vaikuttaa sen asukkaisiin. Myös turvallisuus, esteettömyys ja saavutettavuus - näkökulmat nostettiin esille ikäystävällisiin elinympäristöihin liittyvän osaamisen kehittämistarpeina. Ikäystävälliseen työelämään liittyvää osaamista on myös tarpeen kehittää.

Vastaajat halusivat hankkia ikäystävällisyyteen liittyvää osaamista koulutuksen, kehittämis- ja hanketyön, omaehtoisen osaamisen kehittämisen sekä benchmarking-toiminnan avulla. Koulutuksesta mainittiin esimerkkeinä verkkokurssit, työpajat ja webinaarit sekä opitun jakaminen työyhteisön sisällä. Kehittämis- ja hanketyön hyötyinä osaamisen kehittämisessä mainittiin kiinteä yhteys työelämään, moniammatillisuus ja monialaisuus, kehittämistyön integrointi opetukseen, osaamisyhteisötoiminta sekä kehittäminen yhdessä asiakkaiden (palvelujen käyttäjien) kanssa.

Omaehtoinen osaamisen kehittäminen tuli myös monissa vastauksissa esille. Uusien haasteiden vastaanottaminen, keskusteluiden seuraaminen ja niihin osallistuminen, erilaisiin tilaisuuksiin osallistuminen, saatavilla oleviin materiaaleihin perehtyminen sekä teoreettisen ja käytännöllisen osaamisen kehittäminen mainittiin omaehtoisen osaamisen kehittämisen keinoina. Helposti työn ohessa tapahtuvaa omaehtoista oppimista pidettiin hyvänä tapana kehittää osaamista. Benchmarking -toiminta, esimerkiksi opintokäynnit innovatiivisiin elinympäristöihin mainittiin myös mahdollisena tapana kehittää osaamista.

Ikäystävällisyyteen liittyvä osaaminen ja sen kehittäminen - miten tästä eteenpäin?

Karelian henkilöstölle tehdyssä kyselyssä tuli erinomaisesti esille ikäystävällisyyden kehittämisen monialaisuus: henkilöstöllä on hyvin monialaista osaamista, jota on mahdollista hyödyntää ja edelleen kehittää ikäystävällisyyden kehittämistyössä. Tämä kysely auttaa osaltaan tunnistamaan näitä osaamisalueita ja suunnittelemaan myös osaamisen kehittämistoimia.

Jatkossa olisi tärkeää etsiä uusia toimintatapoja ja yhteistyön paikkoja, jossa tätä monipuolista ja moniammatillista ikäystävällisyyteen liittyvää osaamista olisi mahdollista hyödyntää ikäihmisten parhaaksi ja ikäystävällisyyden kehittämiseksi. Tänä vuonna käynnistettävät HYRRÄ-osaamisyhteisöt ovat yksi tärkeä väylä tähän ja jäämme mielenkiinnolla odottamaan osaamisyhteisöjen kautta syntyvää yhteis- ja kehittämistyötä. Lisäksi, haastamme yleisemmin Karelian henkilöstöä osallistumaan ikäystävällisyyttä edistäviin keskusteluihin ja toimintaan

sekä tuomaan rohkeasti esille kohteita ja ideoita, joissa omaa ikäystävällisyyteen liittyvää osaamista voitaisiin hyödyntää.

Henkilöstökyselyn vastausten perusteella ja Kareliassa toteutetun pitkäjänteisen ikäystävällisyyden kehittämisen perinteen kautta meillä Karelia-ammattikorkeakoulussa on olemassa jo vahva eettinen ja ikäystävällinen arvoperusta, joka konkretisoituu muun muassa ikäystävällisenä asenteena ja ikääntyneiden arvostuksena sekä kunnioituksena. Sen päälle on hyvä lähteä rakentamaan uusia ideoita ja ratkaisuja. Kuten esimerkiksi filosofi Emmanuel Levinas on todennut jo kauan sitten, eettisyyden tulisi olla tiedon lähtökohta. Tämä tarkoittaa, että eettisyyden merkitys tulee esille siinä, kuinka kohtelemme toisiamme. Kärjistettynä, emme tee mitään asiantuntijatiedolla, jos emme kohtele toisiamme eettisesti hyvin.